

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธรรมชาติของมนุษย์เป็นผู้มีความรู้ในทุกสิ่งรอบตัวอย่างกว้างขวางไร้ขอบเขตอันจำกัด และได้ก่อให้เกิดศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ มากมาย ศิลปะเป็นศาสตร์ในสาขาหนึ่งที่มีมนุษย์ได้พยายามศึกษาค้นคว้าเพื่อประโยชน์สุขทางด้านจิตใจ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

โชคก เก่งเขตรกิจ (2525 : 8) ได้ให้ความหมายของศิลปะอย่างกว้าง ๆ ไว้ว่า ศิลปะคือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ แรงดลใจ และจินตนาการอันเป็นประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่ง อารี สุทธิพันธ์ และคณะ (2515 : 1-3) ก็ได้กล่าวว่า ศิลปะคือ การกระทำทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้ความงาม ความแปลก และมีประโยชน์เท่าที่ความสามารถและแรงดลใจของมนุษย์จะแสดงให้ปรากฏได้ ดังนั้นศิลปะจึงเป็นความงามที่แสดงออกมาจากจิตใจโดยผ่านการกระทำ แต่เป็นการกระทำที่สร้างสรรค์ (ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 25)

เราอาจกล่าวได้ว่า ศิลปะกับชีวิตมีความสัมพันธ์กัน ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ และวรรณรัตน์ อินทร์ (2515 : 3) กล่าวว่า ศิลปะจะเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการแสดงออกของมนุษย์ และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ซึ่ง ประเทิน มหาจันทร์ (2531 : 29) กล่าวว่า ศิลปะยังมุ่งให้เกิดความพาสูกานในชีวิตประจำวัน ศิลปะสอนให้คนมีความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ สอนให้เป็นคนช่างคิด มีเหตุผลเป็นของตนเอง

ศิลปะจึงมีคุณค่ายิ่งต่อมนุษย์ในด้านของอารมณ์ ความรู้สึกรีกคิดและจิตใจ เพราะคุณค่าทางศิลปะจะเป็นผลทางอ้อมที่ช่วยขัดเกลาจิตใจมนุษย์ให้มองโลกในแง่ดี (ปรีชา เกาทอง 2530 : 35) โดยศิลปะจะจรรโลงจิตใจของผู้ที่ได้เข้าไปสัมผัสทำให้เกิดความ

ฟังพอใจและอิมเมชันอารมณ์ รวมทั้งจะช่วยกลมกลืนหล่อหลอมจิตใจให้มีความละเอียดอ่อน ละเมียดละไม และมีสุนทรียภาพในการดำเนินชีวิต

จากคุณค่าของศิลปะดังกล่าวข้างต้น ศิลปะจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมมนุษย์ และได้มีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะขึ้น โดยที่การเรียนการสอนศิลปะได้ถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณที่มีการสอนศิลปะตามสถาบันต่าง ๆ เป็นแบบเหมือนจริง (realistic) และใช้วิธีถ่ายทอดสืบต่อกันเป็นสกุลช่าง มิได้จัดเป็นระบบการศึกษาในโรงเรียน (formal education) (บุษบา กาญจนวาริทิพย์ 2529 : 1) และสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาในประเทศไทยนั้น มีมานานแล้ว แต่ยังไม่เป็นระบบระเบียบ จนถึง พ.ศ. 2435 จึงเริ่มปรากฏอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เรียกว่า วิชาการเขียนรูปภาพ (ลัดดา สุวรรณกุล 2518 : 288) ต่อมาภายหลังใน พ.ศ. 2503 จึงเปลี่ยนเป็นหมวดวิชาศิลปศึกษา (กรมวิชาการ 2503 : 54) ซึ่งมีขอบเขตวิชากว้างขวางมากขึ้น และจัดได้ว่าเป็นวิชาศิลปศึกษาแนวใหม่ เน้นการสอนศิลปะที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างเสรีตามความคิดจินตนาการและประสบการณ์ มุ่งส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการโยงศิลปะไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (บุษบา กาญจนวาริทิพย์ 2529 : 23)

เช่นเดียวกับพัฒนาการในการจัดการศึกษาวิชาศิลปศึกษาดังกล่าวแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาก็ได้พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงในยุคปัจจุบัน วิชาศิลปศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาด้านศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กทุกคน (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2530 : 99) โดย ประทีน มหาจันทร์ (2531 : 25) กล่าวว่า ศิลปะสำหรับเด็กในชั้นประถมนั้น เป็นงานของเด็กที่จะต้องจัดขึ้นตามวุฒิภาวะ ความสนใจ ความต้องการ ตลอดจนประสบการณ์ของเด็ก และ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2530 : 99) ก็ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษาคือ การให้การศึกษาศิลปะกับเด็ก โดยการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของ

ผู้เรียน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศิลปินเดี่ยวผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และความคิดที่ดีต่อศิลปะ ดังนั้นศิลปศึกษาจึงหมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนทางศิลปะให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการทางด้านความรู้ ทักษะ และความคิดทางศิลปะแก่ผู้เรียน

นอกจากวิชาศิลปศึกษาจะได้พัฒนาทั้งในด้านการจัดการศึกษาและแนวคิดแล้ว หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากผลของการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาในปีพุทธศักราช 2521 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดวิชาศิลปศึกษาเข้าไปบูรณาการอยู่ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมในตัวผู้เรียนตามแนวทางอันพึงประสงค์ (ศึกษาธิการ, กระทรวง, วิชาการ, กรม 2530 : 215) และจุดประสงค์เฉพาะของวิชาศิลปศึกษาคือ ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สนใจ และแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รวมทั้งรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี (ศึกษาธิการ, กระทรวง, วิชาการ, กรม 2530: 247) วิชาศิลปศึกษาจึงได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้น โดยเฉพาะในด้านของการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ การแสดงออกอย่างอิสระเสรีของเด็ก รวมทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงาน ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจและอารมณ์มากกว่าผลงานของเด็ก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้ทำการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เนื่องจากพบว่าหลักสูตรดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมให้มีความรู้ มีคุณธรรม สามารถพึ่งตนเอง และนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ศึกษาธิการ, กระทรวง, วิชาการ, กรม 2533: คำนำ) หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

จึงเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา โดยโครงสร้างและเนื้อหายังคงแบ่งเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์เหมือนเดิม และวิชาศิลปศึกษาก็ยังคงบรรจุอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายคือเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมและบุคลิกภาพ เน้นการเป็นคนช่างคิด ช่างทำและปรับตัว เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ (ศึกษาธิการ, กระทรวง 2533 : 55)

จากพัฒนาการของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีการปรับปรุงและพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ แต่อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาก็ยังคงประสบปัญหาในหลาย ๆ ด้านมาโดยตลอด เช่น ปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ และวัสดุในท้องถิ่นก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้เสมอไป (ไพโรจน์ รุจิระวิจักข์ 2528 : 84) ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอนศิลปศึกษา แต่มุ่งเน้นการเรียนการสอนกลุ่มทักษะมากกว่าจริงเรียนไม่มีห้องเรียนศิลปศึกษาเป็นเอกเทศ เพราะห้องเรียนมีจำกัด จำเป็นต้องเรียนในห้องเดิมตลอดวัน ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ขาดความกระตือรือร้น (บรรจง บุญการี 2532 : 130-131) เป็นต้น

นอกจากนั้นปัญหาที่มักจะได้รับบ่งชี้ว่ามีความสำคัญมาก และจะมีผลกระทบต่อ การเรียนการสอนศิลปศึกษาโดยตรง คือปัญหาที่เกี่ยวกับครูผู้สอนศิลปศึกษา ทั้งนี้เพราะครูศิลปศึกษาจะมีบทบาทเป็นผู้ชี้หลักสูตร การสอนก็คือการใช้หลักสูตรซึ่งมีผลนำไปสู่การสร้างหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรไปพร้อมกันด้วย เพราะครูจะเป็นผู้รู้และเข้าใจดีกว่าผู้อื่นว่าหลักสูตรที่ตนใช้นั้นมีข้อดีหรือข้อที่ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไรบ้างให้เหมาะสมกับการเรียน การสอนตามสภาพที่แท้จริง (วัชรินทร์ ฐิตอดิษฐ์ 2529 : 21-24)

ปัญหาที่เกี่ยวกับครูผู้สอนศิลปศึกษามีผู้ทำการศึกษาและพบปัญหาในหลายด้านด้วยกัน เช่น ผลการวิจัยของ วิเชียร เทียมเมือง (2519 : 142-143) พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความถนัดในการสอนบางเนื้อหา โดยเฉพาะวิชาศิลปศึกษา ดนตรี-

นาฏศิลป์ ครุยังไม่เข้าใจหลักสูตร และผลการวิจัยของ วิล โบว์ศรีวงศ์ (2525 : 109) ได้พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังไม่เปลี่ยนแปลงวิธีสอน เนื่องจากขาดความเข้าใจขั้นตอนของวิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่เื้อื่อต่อหลักสูตรใหม่ รวมทั้งผลการวิจัยของยุพา ประถมภักดิ์ และคณะ (2526 : 52-56) ก็ยังพบว่ากว่าร้อยละ 50 ของครูประจำชั้นที่สอนศิลปะจะไม่มีความรู้ในศิลปศึกษาเลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไพโรจน์ รุจิระวิจักษ์ (2528 : 84) ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาของครูสอนศิลปศึกษาในเรื่องการวาดภาพ ระบายสี การพิมพ์ การปั้น และการจัดออกแบบ และสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ งานสาน ถักทอ การรู้คุณค่าของศิลปะของครูสอนศิลปศึกษาอยู่ในเกณฑ์พอใช้หรือระดับ 1 นอกจากนี้ในการอภิปรายผลการวิจัยของ บรรจง บุญการี (2532 : 140-141) ก็ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนยังไม่เข้าใจวิธีการวัดและประเมินผลศิลปศึกษาอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิทยา ชั้นประเสริฐ (2531 : 116) ที่พบว่า ครูศิลปศึกษา ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจด้านการวัดและการประเมินผลอย่างต่อแก่

จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกี่ยวกับครูผู้สอนศิลปศึกษานั้นมีหลายด้าน นับตั้งแต่ความรู้ความเข้าใจความถนัด และวิธีการสอน รวมทั้งวิธีการวัดและประเมินผล อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่กล่าวได้ว่ายังมีผู้สนใจศึกษาน้อย และโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาคือ ปัญหาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลของครูศิลปศึกษาทั้งที่เป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากการวัดและประเมินผลนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของขบวนการทางการศึกษาที่มีความสำคัญและจะขาดไปเสียมิได้ (สุภาพ วาดเขียน และ อรพินท์ โภชนดา 2524 : 2) ซึ่งการประเมินผลวิชาศิลปศึกษานั้นมีลักษณะที่แตกต่างจากวิชาอื่น ๆ และค่อนข้างจะประเมินได้ยาก ดังที่ นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525 : 144) ได้กล่าวไว้ว่า การตัดสินคุณค่าความงามของศิลปะ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องยากและไม่มีเครื่องมือวัดใด ๆ ที่จะเชื่อถือได้ แต่การวัดและประเมินผลการเรียนทางศิลปศึกษานั้นยิ่งกระทำได้ยากกว่า เพราะคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ดี ซึ่งนักการศึกษาหวังจะให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนนั้นเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม

นอกจากนั้นการประเมินผลวิชาศิลปศึกษาเท่าที่ทำกันอยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ ก็ยังพบปัญหาในหลายด้าน ดังที่มีผู้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลไว้ เช่น การเน้นหนักไปในทางวัดและประเมินผลงานศิลปะของนักเรียน วิธีวัดผลของครูอยู่ที่การตรวจผลงานของนักเรียนเป็นส่วนใหญ่ และผลของการวัดและประเมินออกมาในรูปคะแนน (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร 2525 : 143) และ ธีรยุทธ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2527 : 812, 819, 820) ก็ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการวัดและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติ ไม่เข้าใจวิธีการวัด และไม่สร้างเครื่องมือวัดผล นอกจากนี้ครูบางส่วนยังมุ่งเน้นการวัดผลแบบสอบข้อเขียนเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังมีปัญหาการไม่มีหลักฐานการวัดผลผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ครูไม่ได้ประเมินผลควบคู่กันไปกับการสอน ไม่มีการนำผลการประเมินมาพัฒนาการสอนของครูและการเรียนของเด็ก เกณฑ์การประเมินบางข้อบางจุดประสงค์กำหนดไว้มากเกินกว่าครูจะทำได้

นอกจากนั้น ผลการวิจัยของ ยูพา ประถมภักดิ์ และคณะ (2526 : 51-52) ยังพบปัญหาในเรื่องครูขาดเครื่องมือวัดผลที่ใช้สะดวก และการวัดผลประเมินผลตามแนวหลักสูตรใหม่ (หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521) เป็นการเพิ่มภาระหนักแก่ครูมากเกินไป และผลการวิจัยของ วิภาวดี ยงเจริญ (2524 : 151-152), บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก็พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือสำหรับวัดผล

จากปัญหาในการประเมินผลวิชาศิลปศึกษาดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นปัญหาที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหานั้นลำดับต่อไป แต่ยังไม่ได้มีการดำเนินการศึกษาและพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะ ซึ่ง มาลียา กองสุข (2534 : 118) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูศิลปะในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนวิชาศิลปศึกษา ตาม

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" ก็ได้นำข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปว่า ควรมีการศึกษาด้านการประเมินผลวิชาศิลปศึกษาในแง่มุมอื่น ๆ ให้มากขึ้น หรือศึกษาอย่างลึกซึ้งเฉพาะด้าน เช่น ด้านการปฏิบัติ ด้านทัศนคติ ด้านการสร้างแบบทดสอบ ด้านวิธีการประเมินผล เป็นต้น ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นการพัฒนาที่จะเป็นการช่วยลดปัญหาในการวัดและประเมินผลวิชาศิลปศึกษา ก็น่าจะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในขณะนี้

จากการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษา การประเมินผลหมายถึง ขบวนการที่ได้มาตรฐานในการตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจนั้นย่อมต้องใช้เกณฑ์ (Criteria) มาเป็นหลักในการประเมินผลและเกณฑ์ก็คือ มาตรฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการตัดสินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เกณฑ์ที่ดีนั้นต้องมีความเป็นปรนัย (objectivity) ซึ่งจะทำให้ผลสรุปมีความเที่ยงตรง และต้องเป็นเกณฑ์ซึ่งได้มาจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยเครื่องมือวัดที่มีความเป็นปรนัยเช่นเดียวกัน (อานวย เลิศขันธ์ 2533 : 7-8) ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นการพัฒนาเกณฑ์การประเมินวิชาศิลปศึกษา ซึ่งจะประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กรอบโครงสร้างของเกณฑ์การประเมิน
2. รายการประเมินที่สำคัญและจำเป็นในแต่ละด้านของกรอบโครงสร้าง
3. ข้อกระทงย่อยของรายการประเมินที่สำคัญและจำเป็นในแต่ละด้าน
4. น้ำหนักคะแนนในการประเมินของกรอบโครงสร้างแต่ละด้าน มาตรฐานการแปลค่าระดับคะแนน

เนื่องจากวิชาศิลปศึกษาไม่ได้เน้นความรู้เนื้อหาเหมือนกับวิชาทั่วไป แต่เน้นให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์แบบในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากจะส่งเสริมในการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แล้ว ยังช่วยปลูกฝังค่านิยมที่ดี สุทธิภาพ และการนำประโยชน์ของความงามมาใช้ให้ตนเองมีความสุขตามอัธยาศัยในการดำรงชีวิต (สุลักษณ์ ศรีบุรี 2530: 58) ดังนั้นการประเมินผลวิชาศิลปศึกษาให้สอดคล้อง

กับลักษณะธรรมชาติของวิชานั้น ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในวิชาศิลปศึกษาและการประเมินผลวิชาศิลปศึกษา ซึ่งวิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ทำให้ประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักเรียนจากการทำงานศิลปะ (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร 2526: 26) ดังที่ประเทิน มหาจันทร์ (2531: 25) กล่าวว่า การเรียนรู้ในวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนแตกต่างจากวิชาอื่น ๆ ซึ่งการเรียนจากการกระทำมีความสำคัญมากสำหรับวิชาศิลปศึกษารวดยเป็นการเรียนจากการลงมือทำงานที่ต้องมีทั้งการวางแผนงาน การดำเนินงาน การแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนการประเมินผล และจะทำให้ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์หลายด้านเช่น ด้านภาษา ด้านสังคม เป็นต้น อันเป็นผลจากการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ จึงกล่าวได้ว่าวิชาศิลปศึกษา เป็นวิชาที่เน้นการจัดกิจกรรมการฝึกปฏิบัติให้นักเรียน หรือเป็นวิชาปฏิบัติ (Practical Subject) เช่นเดียวกับวิชาหัตถกรรมอื่น ๆ เช่น งานไม้ งานโลหะ เป็นต้น (R.J. Whittaker 1974: 84) ดังนั้นการประเมินผลวิชาศิลปศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นการประเมินภาคปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของวิชาและในการวิจัยครั้งนี้ จะมุ่งพัฒนาเกณฑ์การประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปศึกษา

จากการศึกษาเอกสารหลักสูตรพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในระดับชั้น ป.1-2 หลักสูตรด้านวิชาศิลปศึกษาเข้าหลอมรวมกับวิชาอื่น ๆ ในกลุ่มแล้วแยกเป็นหน่วยบูรณาการต่าง ๆ 6 หน่วย ส่วนในระดับชั้น ป.3-4 และ ป.5-6 วิชาศิลปศึกษาได้จัดแยกสอนต่างหากและมีการฝึกทักษะมากขึ้น รวดหลักสูตรได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการเรียนดังนี้ คือ การเขียนภาพระบายสี การปั้น และการแกะสลัก การพิมพ์ การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่าง ๆ และในระดับชั้น ป.5-6 หลักสูตรได้เพิ่มหน่วยการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะเข้าไปในหลักสูตรอีกหน่วยหนึ่ง ซึ่งหน่วยการเรียนดังกล่าวเหล่านี้ หน่วยการเขียนภาพระบายสีเป็นหน่วยการเรียนที่ง่ายต่อการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก (ศึกษาธิการ, กระทรวง 2526 : 193) เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่แสดงออกได้รวดเร็ว คล่องตัว และสะดวกในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ดังนั้น

ในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเกณฑ์การประเมินวิชาศิลปะศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในหน่วย การเขียนภาพระบายสี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 เป็นเด็กที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 10-11 ปี ซึ่งมีขั้นพัฒนาการทางศิลปะ อยู่ ในขั้นเริ่มเหมือนจริง (The Drawing Realism) และนับเป็นขั้นพัฒนาการทางศิลปะที่ น่าสนใจ โดยเด็กจะมีการควบคุมรูปแบบที่แสดงออกในงานศิลปะมากขึ้น มีการจัดภาพและ รูปทรงให้สมบูรณ์ มีการเพิ่มเติมรายละเอียดและการตรวจตราความแม่นยำความเที่ยงตรง มากขึ้น ซึ่งกล่าวโดยสรุป คือ เด็กมีความพิถีพิถันในผลงานทางศิลปะเพิ่มมากขึ้น (ประทีน มหาจันทร์ 2531 : 12)

ในการพัฒนาเกณฑ์การประเมินผลนั้น ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ของหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยจะต้องศึกษาจากเอกสารหลักสูตร คู่มือหลักสูตร และคู่มือการประเมิน ผลการเรียนตามหลักสูตรและการประเมินผลตามหลักสูตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะดำเนินการพัฒนา เกณฑ์ในการประเมินผลภาคปฏิบัติวิชาศิลปะศึกษา หน่วยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

สำหรับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นหลักสูตรที่มีการปรับปรุงพัฒนาขึ้นเป็นฉบับล่าสุดในขณะนี้ และได้มีการประกาศใช้เมื่อ ปีการศึกษา 2534 ซึ่งก่อนการประกาศใช้พร้อมกันทั่วประเทศดังกล่าว ในปีการศึกษา 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรของกรมวิชาการ ใช้หลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 พร้อมกันหมดทุกชั้นเรียนเป็นการ นำร่องก่อนการนำหลักสูตรไปใช้กับโรงเรียนทั่วไป ซึ่งจะกำหนดให้ใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง ปีละชั้น จนกว่าจะครบทุกชั้น (ศูนย์พัฒนาหลักสูตร 2535 : 1)

โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เป็นโรงเรียนที่กรมวิชาการดำเนินงานร่วมกับกรมเจ้าสังกัดคัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษาจากทุกจังหวัดและทุกเขตการศึกษามาเข้าร่วมในโครงการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพการเรียนการสอน โดยจัดให้มีโรงเรียนจำนวนหนึ่งเป็นแกนในการพัฒนาและสามารถเป็นแกนนำในการขยายผลการพัฒนาการใช้หลักสูตรไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ในโอกาสต่อไปได้ (ศูนย์พัฒนาหลักสูตร 2535 : 1)

โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในระดับประถมศึกษามีอยู่ทั่วประเทศในทุกเขตการศึกษา ซึ่งมีทั้งหมด 12 เขตการศึกษา และเขตการศึกษากทม. โดยโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในเขตการศึกษากทม.ได้กระจายอยู่ในสังกัดต่าง ๆ อย่างครอบคลุมทุกสังกัดทั้ง 4 สังกัด จำนวนทั้งหมด 7 โรงเรียน คือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร (สป. กทม.) สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (กทม.) และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) รวมทั้งสังกัดกองการศึกษาพิเศษ (สศ.) นอกจากนั้น โรงเรียนยังมีขนาดต่าง ๆ กัน เช่น ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ซึ่งทำให้โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในเขตกรุงเทพมหานครนี้มีความเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากร

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเกณฑ์การประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะนำเกณฑ์การประเมินที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในเขตการศึกษากทม. ทั้งนี้เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่ดำเนินหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นการนำร่องโดยใช้พร้อมกันทุกระดับชั้นตั้งแต่ระดับชั้น ป.1-ป.6 ในขณะที่โรงเรียนทั่วไปจะใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงนี้ละชั้น โดยเริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 ซึ่งขณะนี้ปีการศึกษา 2535 จะมีการใช้หลักสูตรถึงในระดับชั้น ป.2 เท่านั้น จึงทำให้มีความจำเป็นต้องนำเกณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในระดับชั้น ป.5 ของการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้ในโรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว และ

เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งคือ โรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตรเหล่านี้ยังเป็นโรงเรียนในโครงการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร และจะสามารถเป็นแกนนำในการขยายผลการใช้หลักสูตรไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ดังนั้นโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในเขตการศึกษา กรุงเทพมหานคร จึงมีความเหมาะสมในการนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งหมด 6 โรงเรียน ซึ่งอยู่ในสังกัดต่าง ๆ 3 สังกัด สังกัดละ 2 โรงเรียน โดยมีได้มาโรงเรียนในสังกัดกองการศึกษาพิเศษมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมของการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อ

1. พัฒนาเกณฑ์การประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปะศึกษา หน่วยการเขียนภาพระบายสี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2. นำเสนอเกณฑ์การประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปะศึกษา หน่วยการเขียนภาพระบายสี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ขอบเขตของการวิจัย

1. เกณฑ์การประเมินภาคปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นมาตรฐานในการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานวิชาศิลปะศึกษา หน่วยการเขียนภาพระบายสีระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งจะประกอบด้วย 4 ประเด็นดังนี้คือ

- 1.1 กรอบโครงสร้างของเกณฑ์การประเมิน
 - 1.2 รายการในการประเมินที่สำคัญและจำเป็นในแต่ละด้านของกรอบโครงสร้าง
 - 1.3 ข้อกระทงย่อยของรายการในการประเมินที่สำคัญและจำเป็นในแต่ละด้าน
 - 1.4 ให้นำนักคะแนนของการประเมินแต่ละด้าน และมาตรฐานการแปลค่าระดับคะแนน
2. ประชากรในการทดลองใช้เกณฑ์ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในเขตการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 6 โรงเรียน
3. ผู้ที่ได้รับการประเมินการปฏิบัติงาน ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2535 โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษากรุงเทพมหานคร

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษา ในเขตการศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้เกณฑ์การประเมินนี้ มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับการใช้เกณฑ์การประเมิน ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่อาจารย์กลุ่มนี้จำนวน 6 คน เป็นเวลา 1 วันก่อนนำเกณฑ์ไปทดลองใช้
2. คะแนนที่ได้จากการประเมินค่ารอยใช้เกณฑ์การประเมินที่สร้างขึ้นเป็นคะแนนที่ประมาธค่าโดยถูกต้องกับสภาพที่เป็นจริงของนักเรียน และพฤติกรรมที่กำหนดในเกณฑ์นั้น นักเรียนมีโรกาสาได้ปฏิบัติทุกพฤติกรรม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วิชาศิลปศึกษา หมายถึง วิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2533) มีเนื้อหาประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้คือ การเขียนภาพระบายสี การปั้นและการแกะสลัก การพิมพ์ การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่าง ๆ และการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ

เกณฑ์การประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปศึกษา หน่วยการเรียนรู้เขียนภาพระบายสี หมายถึง มาตรฐานในการประเมินคุณภาพของการปฏิบัติงานวิชาศิลปศึกษาในกิจกรรมการแสดงออกทางศิลปะหน่วยการเรียนรู้เขียนภาพระบายสี ซึ่งประกอบด้วย 4 ประเด็นดังนี้คือ

1. กรอบโครงสร้างของการประเมิน
2. รายการในการประเมินที่สำคัญและจำเป็นในแต่ละด้านของกรอบโครงสร้าง
3. ข้อระงทงย่อยของรายการในการประเมินที่สำคัญและจำเป็นในแต่ละด้าน
4. น้ำหนักคะแนนของการประเมินแต่ละด้านและมาตรฐานการแปลค่าระดับคะแนน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเกณฑ์ในการประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา
2. ได้เกณฑ์ในการประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปศึกษา หน่วยการเรียนรู้ระบายสีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งจะ เป็นประโยชน์แก่ครูศิลปศึกษาในการนำไปใช้ประเมินผลภาคปฏิบัติวิชาศิลปศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น